



**XAVIER ALBERTÍ, «Rellegim Pitarra», pròleg als
Singlots poètics de Serafí Pitarra. Arola Editors / TNC,
2013.**

Serafí Pitarra és un dels nostres clàssics més importants, no només per tot allò que li deu el panorama cultural en llengua catalana, sinó sobretot per la sorprenent vigència que mostren els seus textos —i molt especialment els *Singlots poètics*— des d'una perspectiva contemporània.

Sabem que Frederic Soler (Barcelona, 1839-1895) no va pujar a saludar dalt d'un escenari fins després de l'estrena de *Les joies de la Roser*, la qual va tenir lloc el dijous 6 d'abril de 1866. Aquest drama havia estat molt ben acollit tant pel públic com per la crítica, i la premsa va comminar el dramaturg fervorosament a signar les noves obres amb la identitat real que amagava darrere el pseudònim.

En poc menys de tres anys, aquesta estranya conjunció de l'angèlic *serafí* i la terrenal *pitarra* havia esdevingut extraordinàriament popular entre la ciutadania barcelonina. Inicialment, el drama de *Les joies* encara duia la mateixa signatura que els singlots anteriors, i a partir d'aquesta

obra, l'autor signaria indistintament amb el seu nom real o amb el pseudònim.

Potser val la pena recordar que —tal com afirma Carme Morell a l'estudi més recent de què disposem ara per ara sobre el dramaturg, un treball publicat ara ja fa gairebé vint anys— al llarg de la seva vida Frederic Soler va utilitzar altres pseudònims. Un dels més destacables va ser el de «Miguel Fernández de Soto», amb el qual estrenaria el drama romàntic en castellà *Una gloria catalana, o Juan Fivaller*, el dijous 11 d'abril de 1864, a la mateixa funció en què s'estrenaria professionalment a Barcelona *L'esquella de la torratxa*. L'altre, encara més destacable, va ser el pseudònim d'«Enric Carreres», amb el qual simularia signar conjuntament alguns dels seus singlots més importants, com *Liceistes i cruzados* o *Els herois i les grandeses*.

El pseudònim de «Pitarra», però, va tenir un èxit tan impressionant que acompanyaria Soler al llarg de tota la seva vida creativa, malgrat que des d'una perspectiva contemporània, ara el puguem utilitzar per referir-nos especialment a l'autor dels *Singlots poètics*. Per a nosaltres, doncs, Serafí Pitarra és el protagonista destacat de l'eclosió del teatre en català que es va produir a

Barcelona en menys de tres anys: des que la societat d'aficionats Melpómene va estrenar al Teatre Odeon *L'esquella de la torratxa* el dijous 25 de febrer de 1864, fins que el Teatre Català estrenaria encara al Teatre Odeon l'últim singlot poètic, *Coses de l'oncle!*, el dijous 4 d'octubre de 1866.

No hi ha dubte que podem afirmar que Serafí Pitarra és el pare del teatre català modern; juntament —cal dir-ho— amb altres companys de generació, els quals també hauríem de poder conèixer millor algun dia si volem valorar amb més profunditat la riquesa del nostre patrimoni escènic: Conrad Roure, Josep Anselm Clavé, Francesc Camprodon, Eduard Vidal i de Valenciano, Valentí Almirall, Albert Llanas, Josep Maria Arnau, Josep Feliu i Codina, Joaquim Asènsio d'Alcàntara, Marçal Busquets, Damas Calvet, Manuel de Lasarte, Josep Vancells, Pere Antoni Ventalló i Vintró...

La conseqüència directa de l'espectacular increment demogràfic que va patir la ciutat de Barcelona durant la segona meitat del segle XIX va ser la visible proliferació de les formes de diversió col·lectives, que a l'època tenien els



balls i els espectacles teatrals —especialment musicals— com a manifestacions principals.

L'augment de la població, sobretot de les classes menestrals i populars, va fer que una part molt destacable del públic potencial de teatre no entengués la llengua que dominava aleshores als escenaris. Hi havia, per tant, un públic nombrós que seguia amb força més atenció aquells sainets breus en la seva llengua materna, que no pas les obres en castellà que aquests de vegades acompanyaven, i que constituïen sempre el plat central de les representacions teatrals.

Per això, quan a partir de l'estiu de 1864 es popularitzarien a la cartellera barcelonina els espectacles íntegrament en llengua vernacla —gràcies a l'èxit que havien tingut als teatres dels jardins del Passeig de Gràcia aquestes peces musicades, encapçalades per *L'esquella de la torratxa*— el teatre en català deixaria de ser testimonial per esdevenir ràpidament un dels articuladors centrals de la nova societat de masses que començava a desenvolupar-se a la ciutat de Barcelona. I això vol dir, per tant, que els *Singlots poètics* van ser una de les eines principals a l'hora de possibilitar el «renaixement» real del teixit cultural en

català, gràcies a la popularització del seu idioma com a llengua de diversió i d'identitat col·lectiva en l'espai públic.

Els col·loquialismes i castellanismes en els textos de Pitarra responien a una voluntat d'utilitzar el català que es parlava aleshores, per tal d'apropar-se a la realitat sociolingüística del seu públic i defugir l'ús mitificat de la llengua que proposaven els jocfloralistes, amb les implicacions ètiques i estètiques que el seu català «refinat» comportava.

Els *Singlots poètics* de Serafí Pitarra ofereixen una vigència fascinant. Per això era imprescindible que disposéssim d'una edició moderna que no ens condemnés a visitar-los en un treball de lectura arxivística i esforçada, el qual ha posat massa sovint barreres innecessàries entre el gran atractiu d'aquests textos i l'interès dels lectors contemporanis.

Quan Frederic Soler va escriure les seves obres, la societat catalana i espanyola en general estaven començant a construir unes dinàmiques socials i polítiques que deixarien emprems profundes en el darrer segle de la nostra història. Esparterista i liberal, si hem de creure els dos

quadres que decoren la casa de Serafí Pitarra a *El boig de les campanilles* (un, *Els herois de la llibertat*; l'altre, *Espartero*), la mirada de Pitarra sobre la seva realitat és profundament sociològica, si bé presenta sempre una natural tendència a la sàtira i la paròdia que impedeix l'adhesió cega a un color ideològic, i que resulta sempre, en tot cas, manifestament desmitificadora.

En un panorama, doncs, explícitament polititzat, on les mitologies ideològiques són una música de fons constant (amb reiterades al·lusions als carlins i als isabelins, a les bullangues que van agitar la ciutat de Barcelona, a la presència militar castellana dins de Catalunya...), l'obra de Pitarra retrata la influència de la política en la realitat quotidiana, i alhora adverteix dels perills de convertir les ideologies en mites que deixin de tocar de peus a terra.

La grandesa del sentit de l'humor pitarresc rau probablement en aquesta constant radiografia ideològica sobre l'actitud política, tant a gran escala social com en el nivell més reduït de les relacions humanes directes. Les seves obres paròdiques o satíriques ho són sobretot de la moral que privilegia el valor de l'honor i de la víctima. Una moral que determinades formes dramàtiques i narratives

havien contribuït a modelar, construint amb èxit un imaginari col·lectiu que determinaria bona part de les sensibilitats estètiques i socials, fins i tot quan el gust per aquelles formes ja hauria evolucionat cap a nous estilemes aparentment diferents.

I aquestes sensibilitats, malgrat els cent cinquanta anys que han passat des d'aleshores, i malgrat que hàgim evolucionat cap a altres nous estilemes, semblen tenir encara arrels profundes en la nostra societat.

El treball des de la paròdia permet, a més a més, establir una connexió directa entre tradició i renovació formal, directament lligada a la construcció d'una nova ètica des del treball estètic. No oblidem que l'únic referent explícit que proporciona Pitarra als seus singlots és Miguel de Cervantes, amb qui l'autor es compara explícitament quan parodia la peça *El loco de la guardilla* de Narcís Serra —que té com a protagonista el novel·lista castellà— i la converteix en *El boig de les campanilles*, amb el mateix Serafí Pitarra de protagonista.

Però no cal que ens ho recordi ell: Pitarra és el Cervantes del teatre català modern. Llegim-lo, rellegim-lo, estudiem-lo



Llegir el teatre

LICEISTES I CRUZADOS
de Serafí Pitarra (Frederic Soler)

en profunditat i segurament en traurem alguna lliçó per a un moment en què el nostre món també està començant a construir noves dinàmiques polítiques i socials.